

14. Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerin tek katmanlı, çok katmanlı ve kanıt temelli metinlerle ilişkisinin belirlenmesi

Mazhar BAL¹

Merve ÜNLÜ²

APA: Bal, M. & Ünlü, M. (2022). Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerin tek katmanlı, çok katmanlı ve kanıt temelli metinlerle ilişkisinin belirlenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (31), 209-226. DOI: 10.29000/rumelide.1220781.

Öz

Bu çalışma ile Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) yer alan bilgilendirici metin türüne yönelik program içeriği bağlamında farklı bir bakış açısı sunulmuştur. Bu bakış açısı oluşturulurken programın uygulama boyutunu oluşturan Türkçe ders kitaplarındaki metinler, çok katmanlı, tek katmanlı ve kanıt temelli metin özellikleri açısından incelenmiştir. Yapılan açıklamalardan hareketle araştırmanın amacı, Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerin tek katmanlı, çok katmanlı ve kanıt temelli metin türleri açısından incelenmesidir. Nitel araştırma yöntemiyle desenlenen çalışmada veri toplama tekniği olarak doküman analizinden yararlanılmıştır. Doküman olarak 5., 6., 7. ve 8. sınıf ders kitaplarındaki metinler kullanılmıştır. 5. sınıf, Anıttepe Yayınları; 6. sınıf, Ekoyay ve Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Yayınları; 7. sınıf, Özgün ve MEB Yayınları; 8. sınıf, MEB Yayınları, incelenen metinlerin yer aldığı kitaplardır. Veriler, betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırmada, çok katmanlı metinlerin oldukça fazla kullanıldığı belirlenmiştir. Çok katmanlı metinlerden sonra nicel olarak tek katmanlı metinler gelmektedir. Karmaşık metin yapısına rağmen çok katmanlı kanıt temelli metinlerin sayısının tek katmanlı metinlerden fazla olması dikkat çeken bir bulgudur. En az yer verilen metin ise tek katmanlı kanıt temelli metinlerdir. Araştırmanın bulgularından hareketle metin türlerinin oran olarak tutarlı bir dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Çok katmanlı kanıt temelli metinlerin sayısının artırılması bilgilendirici metinlerin etkin olarak işlenebilmesi açısından yararlı olabilir. Bunun sebebi ise bu metinlerin yazılı, sözlü, görsel içeriklere sahip olmaları sayesinde birden çok duyuyu harekete geçirebilir olmalarıdır.

Anahtar kelimeler: Türkçe ders kitabı, bilgilendirici metin, tek katmanlı metin, çok katmanlı metin, kanıt temelli metin

Identifying the relationship between informative texts in Turkish language textbooks and monomodal, multimodal, and evidence-based texts

Abstract

With this study, a different perspective on the content of the informative text type in the Turkish Language Curriculum (2019) was offered. The texts in the Turkish language textbooks, which comprise the program's application dimension, were examined in terms of multimodal, monomodal and evidence-based text features for developing this perspective. The goal of the research, based on the explanations provided, is to investigate the informative texts in Turkish language textbooks in

¹ Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı (Antalya, Türkiye), balmazhar@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6958-9130 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 30.10.2022-kabul tarihi: 20.12.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1220781]

² Yüksek lisans öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, merveunlu07@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6054-3136.

terms of monomodal, multimodal, and evidence-based text types. Document analysis was used as a data collection technique in the study, which was designed using the qualitative research method. 5., 6., 7., and 8. grades textbooks were used as documents. 5th grade, Anıttepe Publications; 6th grade, Ekoyay and Ministry of Education (MEB) Publications; 7th grade, Özgün and MEB Publications; 8th grade, MEB Publications are the books in which the analyzed texts are included. The descriptive analysis technique was used to examine the data. In the research, it was determined that multimodal texts were used quite a lot. After the multimodal texts, quantitatively monomodal texts come. Despite the complex text structure, it is a striking finding that the number of multimodal evidence-based texts is higher than monomodal texts. The least included text is monomodal evidence-based texts. The study discovered that monomodal texts were frequently used. Following the monomodal texts are quantitatively multimodal texts. The number of multimodal evidence-based texts has been determined to be quite low when compared to other text types. Based on the research findings, it was concluded that the text types did not exhibit a consistent distribution in terms of ratio. In terms of effective processing of informative texts, increasing the number of multimodal evidence-based texts may be beneficial. This is because the written, oral, and visual content of these texts can stimulate more than one sense.

Keywords: Turkish language textbook, informative text, monomodal text, multimodal text, evidence-based text

1. Giriş

İyileşen yaşam şartlarıyla okuryazarlık oranlarının artmasının doğru orantılı olduğu bilinmektedir. Genelde okuryazarlık kavramı okuma yazma bilme olarak anlandırılmıştır. Ancak okuryazarlık bu okuma yazmayı kapsamakla beraber daha geniş anlamdadır (Aşıcı, 2009). Eş değer olarak kullanılan bu anlamlar arasındaki fark gün geçtikçe artmaktadır. Okuma yazma bilme okuryazarlık için ilk adım olsa da yeterli değildir (Lee, 2016). Okuryazarlık ilk başta okuma-yazma bilme, iyi iletişim kurabilme olarak tanımlanmış olsa da okuryazarlık aynı zamanda çağın gerektirdiği bilgiyi edinme yollarına uyum sağlayabilmektir (Uzun ve Çelik, 2020). Okuryazarlık kavramına günümüzde anlamlandırma ve uygulama kavramları da eklenmiştir (Aslan, 2018). Açıklamalardan anlaşılacağı üzere başlarda okuryazarlık kavramı sadece okuma yazma kavramlarıyla açıklansa da gelişen bilgi ve teknolojilere göre okuryazarlık sadece okuma yazma bilme durumu olmaktan çıkıp bilgiyi araştırma, bilgiyi edinme yollarını bilme gibi farklı anlamlara da gelmeye başlamıştır.

Teknolojinin bilgiyle etkileşiminin de okuryazarlık kavramının tanımını dönüştürdüğü bilinmektedir. Bu dönüşümün geleneksel okuryazarlıktan çok katmanlı okuryazarlığa doğru yeni bir sürecin başlangıcı olduğu söylenebilir. Çok katmanlı okuryazarlık, iki ya da daha fazla anlam biçiminin birleşerek dilsel bir bütünlük oluşturmaya dayanan okuryazarlık türüdür (Mills ve Unsworth, 2017). Başka bir ifadeyle çok katmanlı okuryazarlık, farklı unsurları (işitsel, görsel, dil bilimsel, mekânsal vb.) bütün şeklinde yorumlayarak algılayabilmek ve kendini ifade edebilmektir (Ulu ve Tuncay, 2017). Ayrıca çok katmanlı okuryazarlık, her bir anlam biçiminin epistemolojik ve işlevsel yönüne odaklanır (Kress, 2003'ten aktaran Lim, 2018). Bu anlam biçimleri geleneksel metinlere ek olarak ses, resim, animasyonlardan oluşur (Bourelle, Bourelle, Spong ve Hendrickson, 2017). Görüldüğü üzere çok katmanlı okuryazarlık, işlevsel okuryazarlığın farklı anlatım biçimleri ile ilişkilendirilmesine dayanır.

Teknolojinin insan yaşamındaki etkisi bilginin güvenilirliği konusunu da etkilemiştir. Günümüz dünyasında bilgi sürekli ve artan bir hızla değişmektedir. Hızlı ve sürekli olarak değişen bilginin

doğruluğunun kanıtlanması önemlidir. Doğruluğu kanıtlanan bilginin insanlar tarafından daha çok kabul gördüğü ve daha kalıcı olduğu ise bilinen bir gerçektir. Kanıt temelli öğrenmenin amacı öğretimi daha etkili hâle getirmektir ve bu amaç doğrultusunda önceki çalışmalar değerlendirilerek elde edilen veriler ışığında öğretimdeki etkinlik artırılmaya çalışılır (Rosen, 2003'ten aktaran Efendioğlu, Yanpar Yelken, 2009). Kanıt temelli öğrenme bilimsel bulguların uygulamalı kullanıldığı, öğrencinin süreç içerisinde kendini kolay denetleyebileceği, öğrenmeyi dikte etmeyen bir yapıdadır (Efendioğlu, Yanpar Yelken, 2009). Öğrencinin aklını meşgul ederek, kanıtlar arasında bağlar kurarak eleştiri ve değerlendirmeler yaparak öğrenci kendi bilgisini ortaya çıkarır (Kibar, 2019).

Alanyazında tek katmanlı ya da işlevsel olarak adlandırılan metinlerle ilgili çalışmalar oldukça fazladır. Türkçe eğitiminde çok katmanlı metinler ile ilgili çalışmalar da yapılmıştır. Bal (2018) çok katmanlı okuryazarlık bağlamında oyunlaştırmanın Türkçe öğretimine olan etkisini araştırmıştır. Ulu ve Tuncay (2017), çok katmanlı okuryazarlık ile eleştirel okumada öz yeterlilik algısının ilişkisini öğretmen adayları üzerinde deneysel bir çalışmayla incelemiştir. Bulut, Ulu ve Kan (2015) ise çok katmanlı okuryazarlık ölçeği geliştirmiştir. Alanyazında kanıt temelli metinler ile ilgili çalışmaların ise daha çok tıp, tarih gibi alanlarda kullanıldığı bilinmektedir. Tarih dersi bağlamında kanıt temelli öğrenme “Tarihsel bir buluntuyu (belge, eser, kalıntı vb.) incelemek, yorumlamak, ne işe yaradığını, insanlara faydalarını ve onlar için ne ifade ettiğini anlamak için sorgulama yaparak öğrenmedir.” şeklinde tanımlanır (Dilek, 2007, s.72'den aktaran Çiftarslan, 2019). Kanıt temelli öğrenmede öğrencilerden istenen kanıtlara bakarak kendi görüşlerini oluşturmaları ve sosyal bilimlerde tek bir görüş yerine birden çok farklı görüşün hâkim olabileceğini anlamalarıdır (Yetiş ve Kabapınar, 2019). Açıklamalardan anlaşılacağı üzere kanıt temelli öğrenme ülkemizde daha çok sosyal bilgiler ve tarih derslerinde kullanılmaktadır. Türkçe öğretimi üzerine kanıt temelli metinler ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Kanıt temelli metinler ve çok katmanlı metinleri ilişkilendiren çalışmaya da rastlanılmamıştır fakat Sağlam ve Bilgiç (2018) çalışmasında öğrencilerin kanıt temelli yaklaşımı daha iyi öğrenmeleri ve sorgulamaları açısından çoklu okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi gerektiğine değinmiştir. Bu açıdan kanıt temelli metinler ile çok katmanlı metinlerin ilişkilendirilmesinin öğretim sürecinin etkililiğini arttıracığı düşünülmektedir.

Yapılan bu çalışmanın Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin çok katmanlı, tek katmanlı ve kanıt temelli unsurlarla ilişkisini ortaya koyması alanyazında bu konudaki eksikliğe hizmet edeceği söylenebilir. Ayrıca bu çalışma ile Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) yer alan bilgilendirici metin türüne yönelik program içeriği bağlamında farklı bir bakış açısı sunulmuştur. Bu bakış açısı oluşturulurken programın uygulama boyutunu oluşturan Türkçe ders kitaplarındaki metinler, çok katmanlı, tek katmanlı ve kanıt temelli metin özellikleri açısından incelenmiştir. Yapılan açıklamalardan hareketle araştırmanın amacı, Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerin tek katmanlı, çok katmanlı ve kanıt temelli metin türleri açısından incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerle tek katmanlı, çok katmanlı ve kanıt temelli metinlerin ilişkisi nedir?
2. Ortaokul 6 sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerle tek katmanlı, çok katmanlı ve kanıt temelli metinlerin ilişkisi nedir?
3. Ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerle tek katmanlı, çok katmanlı ve kanıt temelli metinlerin ilişkisi nedir?
4. Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerle tek katmanlı, çok katmanlı ve kanıt temelli metinlerin ilişkisi nedir?

2. Yöntem

Bu araştırmanın teorik temelleri yorumlayıcı paradigmaya dayanmaktadır. Yorumlayıcı paradigmanın dayanak olarak alınmasının sebebi, araştırmanın amacı doğrultusunda ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerin tek katmanlı, çok katmanlı, kanıt temelli metinlerle ilişkisinin belirlenmek istenmesidir. Yorumlayıcı paradigma bu anlamda araştırma amacının incelenmesinde ve anlaşılmasında yol göstericidir (Patton, 2014). Nitel araştırma yöntemi ile desenlenen bu çalışma ders kitaplarının incelenmesine dayanan doküman analiziyle sınırlı olduğu için ve herhangi bir çalışma grubunu kapsamadığı için etik kurul izni alınmasına gerek duyulmamıştır.

2.1. Veri toplama teknikleri

Bu araştırmanın veri toplama tekniği, doküman analizidir. Bu teknik sayesinde araştırmaya dâhil edilen dokümanların dikkatli bir şekilde anlamlandırılması ve yorumlanması kolaylaştırıcıdır (Wach, 2013). Verilerin doküman analizi ile toplanma sebebi, çalışmanın Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin incelemesidir. Çalışmada doküman olarak ortaokul düzeyinde Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici metinler kullanılmıştır. Bu metinlerin yer aldığı ders kitaplarına ilişkin yayınevi ve sınıf bilgileri şunlardır:

- Beşinci Sınıf, Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı, Anıttepe Yayınları
- Altıncı Sınıf, Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı, Ekoyay ve MEB Yayınları
- Yedinci Sınıf, Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı, Özgün ve MEB Yayınları
- Sekizinci Sınıf, Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı, MEB Yayınları

2.2. Verilerin analizi

Doküman analizi sonucunda elde edilen veriler, betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Betimsel analiz temalarını, metin türleri oluşturmaktadır. Bu temalar şunlardır: “(1) tek katmanlı metin, (2) tek katmanlı kanıt temelli metin, (3) çok katmanlı metin, (4) çok katmanlı kanıt temelli metin” Araştırmanın güvenilirliği arttırmak için farklı bir uzmandan yardım alınmıştır. (Roberts ve Priest, 2006). Araştırmacılar tarafından analizler tamamlandıktan sonra alan uzmanı ile analiz sonuçları paylaşılmıştır. İlgili temalar altındaki metinler incelenmiş ve uzlaşım olmayan durumlarda tartışılarak analizin son hali verilmiştir.

3. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde tek katmanlı, çok katmanlı ve kanıt temelli metinlerin Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinlerle ilişkisine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Verilerden hareketle bulgular yorumlanmıştır.

3.1. Beşinci sınıf Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinlerin tek katmanlı, çok katmanlı ve kanıt temelli metinlerle ilişkisine yönelik bulgular

5. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Anıttepe Yayınları) bilgilendirici metinlerle ilgili veriler, bu bölümde sunulmuştur. Tablo 1’de 5. sınıf ders kitabına yönelik veri analizi yer almaktadır.

Tablo 1. Beşinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinler

	Tek katmanlı metin	Tek katmanlı kanıt temelli metin	Çok katmanlı metin	Çok katmanlı kanıt temelli metin
Anı	-	-	-	-
Biyografiler Otobiyografiler	-	-	-	2
Blog	-	-	-	-
Dilekçe	1	-	-	-
Efemera ve Broşür	-	-	2	-
E-posta	-	-	-	-
Günlük	-	-	-	-
Haber Metni, Reklam	2	1	1	2
Kılavuzlar	-	-	-	-
Gezi Yazısı	1	-	1	-
Makale, Fıkra, Söyleşi, Deneme	4	1	5	2
Mektup	-	-	-	-
Özlu Sözler	-	-	-	-
Sosyal Medya Mesajları	-	-	-	-

Tablo 1’de görüldüğü üzere 5. sınıf Anıttepe Türkçe ders kitabında toplamda 25 metne yer verilmiştir. Metinler çok katmanlı metinler ($f=9$), tek katmanlı metinler ($f=8$), çok katmanlı kanıt temelli metinler ($f=6$), tek katmanlı kanıt temelli metinler ($f=2$) şeklindedir. Bu sınıflandırma kapsamında tek katmanlı metinlerin isimleri ve türleri şöyledir:

Türk Konukseverliğine Tarihsel Bir Örnek: Köy Odaları (Deneme, Anıttepe, 2020: 26).”

Saros Körfezi (Gezi Yazısı, Anıttepe, 2020: 64)

TEMA Tanıtım Yazısı (Haber Metni, Reklam, Anıttepe, 2020: 75)

Çay Hasadı (Haber Metni, Anıttepe, 2020: 100)

Anadolu’da Kilim Demek (Deneme, Anıttepe, 2020:106)

Şikâyet Dilekçesi* (Dilekçe, Anıttepe, 2020: 147)

Sağlıklı İnsanlar (Deneme, Anıttepe, 2020: 188)

Medya Okuryazarlığı (Deneme, Anıttepe, 2020: 229).

Yukarıda yer alan metinlerden anlaşılacağı üzere tek katmanlı metinler 4 farklı metin türünden oluşmaktadır. Gezi yazısı türünde verilen metinler Türkçe Öğretim Programına göre 5. sınıf seviyesine uygun değildir. Fakat kitapta bu göz ardı edilmiştir. Tek katmanlı olarak verilen metinler etkinliklerde ve ünite sonu değerlendirmelerinde verilen metinlerdendir. Ana metinlerde tek katmanlı metin örneği kullanılmamıştır. Tek katmanlı metinlerin daha çok işlevsel okuryazarlığa dönük olduğu, klasik metin tarzını yansıttığı söylenebilir. Tek katmanlı metinlerin ardından çok katmanlı metinlerin sayısı dokuzdur. Bu metinler şu şekilde gösterilebilir.

“Hoşça Kalın, Güle Güle (Deneme, Anıttepe, 2020: 16-18)

Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir (Deneme, Anıttepe, 2020: 23-24)

- Okland Adası (Gezi Yazısı, Anıttepe, 2020: 79-80)
 Toplu Taşıma* (Efemera ve Broşür, Anıttepe, 2020:162)
 Kamu Spotu* (Haber Metni, Reklam, Anıttepe, 2020: 176)
 Spor ve Beden (Deneme, Anıttepe, 2020: 178)
 Büyüklere Saygı (Sohbet, Anıttepe, 2020: 199-200)
 Sosyal Medyanın Etkileri (Efemera ve Broşür, Anıttepe, 2020: 230)
 Akıllı Ulaşım Sistemleri (Deneme, Anıttepe, 2020: 231-232)”

Yukarıda yer alan çok katmanlı metinler en az iki bileşenden oluşmuştur. Genellikle yazı ve görsel (resim/fotoğraf) kullanılarak oluşturulmuştur. Çok katmanlı metinler çoğunlukla ünitelerdeki ana metinlerdir ve 4 farklı metin türü üzerinden 9 metin olarak verilmiştir. Bu metin türleri makale, fıkra, söyleşi, deneme, haber metni, gezi yazısı ve efemera ve broşürdür. Makale, fıkra, söyleşi, deneme türündeki çok katmanlı metinler bilgilendirici metinler arasında çoğunluktadır. Tablo 1’de görülen tek katmanlı kanıt temelli metinler ise şunlardır:

- Türkiye’nin İlk Su Enstitüsü (Haber Metni, Anıttepe, 2020: 101)
 Kitabın Kısa Tarihi (Deneme, Anıttepe, 2020: 241).

Tek katmanlı kanıt temelli metinler, deneme ve haber metni türlerinde verilmiştir. Bu metinler yazılı metin niteliğindedir. Farklı bir katmandan oluşmamaktadır. Son olarak Tablo 1’de yer alan çok katmanlı kanıt temelli metinlerin isimleri ve türleri şu şekildedir:

- ÇEVKO Vakfı Tanıtım Yazısı* (Haber Metni, Reklam, Anıttepe, 2020: 77)
 Ali Kuşçu (Belgesel, Biyografi, Anıttepe, 2020: 127)
 Barkod (Fıkra, Anıttepe, 2020: 220)
 Sosyal Medya Psikolojimizi Etkiliyor (Haber Metni, Anıttepe, 2020:231)
 Aziz Sancar (Dinleme Metni, Biyografi Anıttepe, 2020: 236)
 Pastör (Deneme, Anıttepe, 2020: 240)

Yukarıdaki metinlerden anlaşılacağı üzere çok katmanlı kanıt temelli metinler, 3 farklı metin türü üzerinden verilmiştir. Bu metinlerde haber metinleri, makale, fıkra, söyleşi, deneme metinleri ve biyografi metinleri eşit oranda kullanılmıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programı açısından biyografi türü 5. sınıf seviyesine uygun değildir fakat bu göz ardı edilerek kitapta 2 adet biyografi örneğine yer verilmiştir. Bilgilendirici metinlerde çok katmanlı kanıt temelli metinler diğer metinlerde karşılaştırıldığında oldukça fazla kullanılmıştır.

3.2. Altıncı sınıf Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinlerin tek katmanlı, çok katmanlı ve kanıt temelli metinlerle ilişkisine yönelik bulgular

6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki (Ekoyay ve MEB Yayınları) bilgilendirici metinlerle ilgili veriler, bu bölümde sunulmuştur. Tablo 2’de 6. sınıf ders kitaplarına yönelik veri analizi yer almaktadır.

Tablo 2. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinler

	Tek katmanlı metin	Tek katmanlı kanıt temelli metin	Çok katmanlı metin	Çok katmanlı kanıt temelli metin
Anı	2		5	
Biyografiler Otobiyografiler	-		-	1
Blog	1		1	-
Dilekçe	-		-	-
Efemera ve Broşür	-		3	-
E-posta	1		-	-
Günlük	-		-	-
Haber Metni, Reklam	-	1	2	8
Kılavuzlar	1		2	-
Gezi Yazısı	1		2	-
Makale, Fıkra, Söyleşi, Deneme	8	1	12	5
Mektup	1		2	-
Özlü Sözler	4		-	
Sosyal Medya Mesajları	1			-

Tablo 2. de görüldüğü üzere 14 kategoride sınıflanan metin türleriyle ilgili 6. sınıf düzeyinde her iki kitapta toplam 65 metne yer verilmiştir. Çalışmanın amacı açısından dört kategoride sınıflanan metinlerle ilgili sayı açısından sırasıyla çok katmanlı metin ($f=29$), tek katmanlı metin ($f=20$), çok katmanlı kanıt temelli metin ($f=14$), tek katmanlı kanıt temelli metin ($f=2$) şeklindedir. Kitaplarda bulunan tek katmanlı metinler şunlardır:

Mor Salkımlı Ev (Anı, MEB, 2020: 28)

Barış (Sosyal Medya Mesajı, MEB, 2020:59)

Atatürk'ten Düşünceler (Söyleşi, MEB, 2020: 66)

Af, insanlık dilinin en tatlı kelimesidir.Hugo (Özlü Sözler, MEB, 2020: 105)

Dünya kötülük yapanların yüzünden değil, hiçbir şey yapmayıp seyredenler yüzünden tehlikeli bir yerdir. EINSTEIN (Özlü Sözler, MEB, 2020: 111)

İyiliğe iyilik her kişinin karı, kötülüğe iyilik er kişinin karı. (Özlü Sözler, MEB, 2020: 121)

İyilik et denize at balık bilmezse Halik bilir. (Özlü Sözler, MEB, 2020: 121)

Kitaplar (Deneme, MEB, 2020: 177)

Cephane Sandığında Kitap (Anı, MEB, 2020:188)

Dünya'nın sonu ile ilgili halk inanışlarını işleyen edebi eser (E-posta, MEB, 2020: 214)

Aerodinamik (Deneme, MEB, 2020: 218)

Türkçenin Gül Bahçeleri (Söyleşi, MEB, 2020: 226)

Tath Dil (Söyleşi, MEB, 2020: 248)

Millî Mücadele'de Türk Çocukları ve Bir Destan (Deneme, Ekoyay, 2019: 49-50)

- İnternet sitesi uzantıları (Kılavuz, Ekoyay, 2019: 93)
 Çocuk Kalbi (Mektup, Ekoyay, 2019: 173)
 Eski Bir Antivirüs Programı: Ya Kebikeç! (Söyleşi, Ekoyay, 2019: 210)
 Müziğin İnsan Sağlığı Üzerine Faydaları (Blog, Ekoyay, 2019: 239)
 Karagöz ve Plastik Tekniği (Deneme, Ekoyay, 2019: 246)
 Nazilli Destanı (Gezi Yazısı, Ekoyay, 2019:259).

Metinlerden anlaşılacağı üzere Ekoyay yayınlarında 7, MEB yayınlarında 13 tek katmanlı metin bulunmaktadır. Ekoyay ve MEB yayınlarında verilen tek katmanlı metinler, etkinlikler ve ünite değerlendirmelerinde bulunan metinlerdir. Tek katmanlı bilgilendirici metinler, MEB yayınlarında anı, sosyal medya mesajı, makale, fıkra, deneme, söyleşi, özlü söz ve e posta olmak üzere 5 farklı türde verilmiştir. Ekoyay yayınlarında ise makale, fıkra, deneme, söyleşi, mektup, kılavuz, blog ve gezi yazısı olarak yine 5 farklı türde verilmiştir. Tek katmanlı metinlerin en çok kullanıldığı metin türü makale, fıkra, söyleşi, denemedir. Bu metin türünde MEB yayınlarında 5 ve Ekoyay yayınlarında 3 olmak üzere toplam 8 metin kullanılmıştır. Bunun haricinde MEB yayınlarında 4 adet özlü söz örneği vardır. 6. sınıf Türkçe ders kitabında en çok yer verilen metinler, Tablo 1’de görüldüğü üzere çok katmanlı metinlerdir. Bu metinler şunlardır:

- Fahrünnisa (Anı, MEB, 2020: 24-25)
 Ömer’in Çocukluğu (Anı, MEB, 2020: 34-35)
 Penguen (Haber Metni, MEB, 2020:36)
 Anzak Subayının Bir Anısı (Anı, MEB, 2020: 64-65)
 İdare Lambası (Deneme, MEB, 2020: 76-77)
 Ev Yaşamı (Gezi Yazısı, MEB, 2020: 82-84)
 Dünyanın En Mutlu Çocukları Neden Hollanda’da? (Haber Metni, MEB, 2020: 86)
 Çocuktum Ufacıktım, Top Oynadım Acıktım (Dinleme Metni, Anı, MEB, 2020: 88)
 İki Çay, Biri Demli Olsun... (Söyleşi, MEB, 2020: 132-135)
 Torunuma Mektuplar (Mektup, MEB, 2020: 150-151)
 İçindeki Engeli Okuyarak Aş! (Blog, MEB, 2020: 170)
 Okumak (Söyleşi, MEB, 2020: 178)
 Ya Kebikeç (Söyleşi, MEB, 2020: 186-187)
 İklim Değişikliği ve Toplum (Deneme, MEB, 2020: 206-207)
 Karbon Ayak İziniz (Söyleşi, MEB, 2020: 209)
 Ev Yapımı Dondurma (Kılavuz, MEB, 2020: 216-217)
 Oya (Deneme, MEB, 2020: 236-237)
 Van Kedileri (Haber Metni, MEB, 2020: 240)
 AFAD (Efemera ve Broşür, Ekoyay, 2019: 37)
 Çanakkale ve Şehitleri Anma Programı (Efemera ve Broşür, Ekoyay, 2019: 56)
 Anadolu İmecesini (Deneme, Ekoyay, 2019: 57-59)
 Oyun (Anı, Ekoyay, 2019: 83-84)
 Oyuncak (Dinleme Metni, Söyleşi, Ekoyay: 2019: 101)
 İyilik Üzerine (Söyleşi, Ekoyay, 2019: 123-124)
 Oyuncak (Dinleme metni, Deneme, Ekoyay, 2019:101)

- Öğretmenimin Mektubu (Dinleme metni, Mektup, Ekoyay, 2019: 171)
Mozart'ın Müziği (Dinleme Metni, Söyleşi, Ekoyay, 2019: 236)
Dosya Nasıl Yüklenir (Kılavuz, Ekoyay, 2019: 205)
Kısa Film Yarışması Afişleri (Efemera ve Broşür, Ekoyay, 2019: 230)

Yukarıda yer alan çok katmanlı bilgilendirici metinler, MEB Türkçe ders kitabında anı, haber metni ve reklam, makale, fıkra, söyleşi, deneme, gezi yazısı, mektup, blog ve kılavuz olmak üzere 7 farklı metin türü ile verilmiştir. Ekoyay Türkçe ders kitabında ise makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, kılavuz, efemera, broşür ve anı olmak üzere 5 farklı metin türü ile verilmiştir. Çok katmanlı bilgilendirici metinler Ekoyay yayınlarında 11, MEB yayınlarında 18 adettir. Çok katmanlı bilgilendirici metinler her iki kitapta da çoğunlukla ana metinlerden oluşmaktadır. 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında bilgilendirici metinlerde en fazla kullanılan tür makale, fıkra, söyleşi, deneme türüdür. Makale, fıkra, söyleşi, deneme türü metinler, MEB Türkçe ders kitabında 7, Ekoyay Türkçe ders kitabında 5 adettir. İki kitabı karşılaştırıldığında MEB yayınlarının bilgilendirici metin kapsamı daha geniştir. 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında en az yer verilen metinler ise tek katmanlı kanıt temelli metinlerdir. Bu metinler aşağıda yer almaktadır:

- 3D Yazıcı Çılgınlığına NASA'da Katıldı (Fıkra, MEB, 2020: 195)
Pandomim (Haber Metni, Reklam, MEB, 2020: 239)

Yukarıda yer alan metinlerin her ikisi de MEB yayınlarında bulunmaktadır. Ekoyay yayınlarında tek katmanlı kanıt temelli metin bulunmamaktadır. Son olarak Tablo 1'de yer alan çok katmanlı kanıt temelli metinler sayı olarak dikkat çekmektedir. Bu metinler şunlardır:

- Renklerin Festivaline Geri Sayım: Holi Hindistan (Haber Metni, MEB, 2020: 18)
Aşhane (Haber Metni, Reklam, MEB, 2020: 112)
Terumi: Parmaklarla Okunan Çocuk Dergisi (Fıkra, MEB, 2020: 166)
Üç Boyutlu Yazıcılarla Çizimler Gerçeğe Dönüşüyor (Deneme, MEB, 2020: 192-193)
Piri Reis'in Eserleri (Biyografi, MEB, 2020:198-201)
Piri Reis'in Haritasındaki İnanılmaz Sır! (Haber Metni, MEB, 2020: 205)
Dünya Daha Ne Kadar Dönecek (Deneme, MEB, 2020: 212)"
Mardin Müzesi Uçurtma Festivali (Haber Metni, Ekoyay, 2019: 77)
Kolombiya'da 42. Rüzgâr ve Uçurtma Festivali Başladı (Haber Metni, Ekoyay, 2019: 77)
Dünyanın En ilginç Uçurtmaları İstanbul'a Geliyor (Haber Metni, Ekoyay, 2019: 78)
Kumluca'da Uçurtma Festivali (Haber Metni, Ekoyay, 2019: 78)
Büyük Keşifler (Fıkra, Ekoyay, 2019: 180-183)
İnsansı Robotlarla Tanışalım (Fıkra, Ekoyay, 2019: 207-209)
Tek Parmakla Azmin Zaferi (Haber Metni, Ekoyay, 2019: 121)

Yukarıda yer alan çok katmanlı kanıt temelli metinler; MEB yayınlarında 3, Ekoyay yayınlarında 2 farklı metin türünde görülmektedir. Her iki kitapta da verilen çok katmanlı kanıt temelli metin örneği sayısı 7 adettir. MEB yayınlarında makale, fıkra, söyleşi, deneme ve haber metni ve reklam türünde kanıt temelli metin sayısı eşit verilmiştir. Bu metin türlerine ek olarak çok katmanlı kanıt temelli biyografi türünde de metin verilmiştir. Ekoyay yayınlarında haber metni, reklam türünde kanıt temelli metin sayısı fazladır. Bilgilendirici metin sayısı ile doğru orantılı olarak MEB yayınlarında daha çok farklı türler

verilmiştir. Verilen metin türleri bakımından MEB yayınlarında Türkçe Dersi Öğretim Programında verilen türlerden sadece efemera ve broşür türünde örnek verilmemiştir. Ekoyay yayınlarında ise efemera ve broşür türüne ek olarak özlü sözler ve sosyal medya mesajları türlerine yer verilmemiştir.

3.3. Yedinci sınıf Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinlerin tek katmanlı, çok katmanlı ve kanıt temelli metinlerle ilişkisine yönelik bulgular

7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki (Özgün ve MEB Yayınları) bilgilendirici metinlerle ilgili veriler, bu bölümde sunulmuştur. Tablo 3'te 7. sınıf ders kitaplarına yönelik veri analizi yer almaktadır.

Tablo 3. Yedinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinler

	Tek katmanlı metin	Tek katmanlı kanıt temelli metin	Çok katmanlı metin	Çok katmanlı kanıt temelli metin
Anı	1		2	-
Biyografiler Otobiyografiler	-		1	4
Blog	-		-	-
Dilekçe	2		-	-
Efemera ve Broşür	-		1	
E-posta	-		-	-
Günlük	-		-	-
Haber Metni, Reklam	2		-	2
Kılavuzlar	1		5	-
Gezi Yazısı	2		1	-
Makale, Fıkra, Söyleşi, Deneme	6	3	16	6
Mektup	-		-	-
Özlü Sözler	6		-	-
Sosyal Medya Mesajları	-		-	-

Tablo 3'te görüldüğü üzere 14 kategoride sınıflanan metin türleriyle ilgili 7. sınıf düzeyinde her iki kitapta toplam 61 metne yer verilmiştir. Çalışmanın amacı açısından dört kategoride sınıflanan metinlerle ilgili sayı açısından sırasıyla tek katmanlı metin ($f=20$), çok katmanlı metin ($f=26$), çok katmanlı kanıt temelli metin ($f=12$), tek katmanlı kanıt temelli metin ($f=3$) adet şeklindedir. Kitaplarda bulunan tek katmanlı metinler şunlardır.

Şükürler Olsun (Söyleşi, MEB, 2020: 34)

Atatürk'ümüz (Deneme, MEB, 2020: 41)

Vatan (Deneme, MEB, 2020: 68)

Güler Yüz (Söyleşi, MEB, 2020: 132)

Kazlardan Öğrenecek Çok Şey Var (Söyleşi, MEB, 2020: 168)

- Broşür Nasıl Hazırlanır? (Kılavuz, MEB, 2020: 224)
Atatürk Ortaokulu Müdürlüğüne* (Dilekçe, MEB, 2020: 225)
Sağlıklı Yaşam İçin Spor ve Beslenme (Deneme, MEB, 2020: 228)
Gize (Gezi Yazısı, MEB, 2020: 261)
Tarihin Köşesinden Bir Köşe: Alay Köşkü (Gezi Yazısı, MEB, 2020: 262)
Bazen küçük şeylerden ne müthiş sonuçlar alındığını gördükçe içimden “küçük şey” diye bir kavram olmadığını düşünüyorum -Bruce Barton. (Özlu Sözler, MEB, 2020: 140)
Anılarla Atatürk (Anı, Özgün:70)
Mareşal Fevzi Çakmak Ortaokulu Müdürlüğüne* (Dilekçe, Özgün: 97)
Öğrencilerden Yeni Bir Sosyal Sorumluluk Projesi (Haber Metni, Özgün: 138)
Afet ve Çocuk Ajandası (Haber Metni/Reklam Özgün: 160)
Çocuklar bugünün yarını, yarının umududur. (Özlu Sözler, Özgün: 191)
Okumanın zamanı yoktur. (Özlu Sözler, Özgün: 191)
Dünü doğru okursan yarını sen yazarsın. (Özlu Sözler, Özgün: 191)
Umut, cesaretin yarısıdır. (Özlu Sözler, Özgün: 191)
Hayatın en büyük hataları, başarıya ne kadar yaklaştıklarını bilmeyen insanların vazgeçmelerinden olur. -Edison (Özlu Sözler, Özgün: 237)

Yukarıda bilgileri verilen tek katmanlı metinler, MEB yayınlarında makale, fıkra, söyleşi, deneme, gezi yazısı, kılavuz, dilekçe ve özlu söz olmak üzere 5 farklı türde; Özgün yayınlarında ise anı, haber metni ve reklam, dilekçe ve özlu söz olarak 4 farklı türde yer almaktadır. Tek katmanlı metinlerde MEB yayınlarında en çok kullanılan metin türü; makale, fıkra, söyleşi, deneme türüdür. Özgün yayınlarında ise oldukça fazla özlu söze yer verilmiştir. Diğer sınıf seviyelerinden farklı olarak en fazla özlu söze bu kitapta yer verilmiştir. Özlu sözler dışında Özgün yayınlarında tek katmanlı bilgilendirici metin sayısı yok denecek kadar azdır. 7. sınıf ders kitaplarındaki çok katmanlı metinler ise şunlardır:

- Çiçek Dürbünü (Söyleşi, MEB, 2020: 14-15)
Okumanın İşlevi (Deneme, MEB, 2020: 72-73)
Anne Frank'ın Hatıra Defteri (Anı, MEB, 2020: 92)
Başarıya Gitmek mi Başarıyı Çekmek mi? (Söyleşi, MEB, 2020: 144-145)
Karagöz Nedir? (Söyleşi, MEB, 2020: 178-179)
Anadolu'da Kilim Demek (Deneme, MEB, 2020: 186-189)
Mevlâna Celaleddin-i Rumi (Biyografi, MEB, 2020: 192)
İki Tekerlikli Özgürlük (Deneme, MEB, 2020: 202-203)
Karlı Dağların Arkadaşı Ol (Söyleşi, MEB, 2020: 214-215)
Sen de Yap – Kaleydoskop (Kılavuz, MEB, 2020: 19)
Sen de Yap- Afiş (Kılavuz, MEB, 2020: 64)
Sen de Yap – Blog(Kılavuz, MEB, 2020: 97)
Sen de Yap- Teleskop (Kılavuz, MEB, 2020: 166)
112 Acil (Efemera ve Broşür, MEB, 2020: 223)
Atatürk ve Anıları (Anı, Özgün, 48-49)
Yıkmak Kolay (Söyleşi, Özgün: 87)
Sözcüklerin Gücü (Dinleme Metni, Deneme, Özgün:93)*

- Güler Yüz (Söyleşi, Özgün: 98-99)
 Ankara Gezisi (Gezi Yazısı, Özgün: 120)
 Anadolu Üstüne (Dinleme Metni, Deneme, Özgün: 122)
 Ankara (Deneme, Özgün: 126-127)
 Anadolu Davulu (Söyleşi, Özgün: 164-166)
 Bazı İnsanlar (Deneme, Özgün:206-209)
 İletişim Becerilerimiz (Dinleme metni, Deneme, Özgün: 223)
 Elinizin Altındaki Dünya (Dinleme Metni, Sohbet, Özgün: 257)
 İlk Yardım Temel Uygulamaları (Kılavuz, Özgün: 247)

Çok katmanlı metinlerde de en çok kullanılan makale, fıkra, söyleşi, deneme türüdür. Buna ek olarak MEB yayınlarında kılavuz örneklerine de oldukça fazla yer verilmiştir. Çok katmanlı metinler MEB yayınlarında 5 farklı türde (makale, fıkra, söyleşi, deneme, anı, efemera ve broşür, biyografi ve kılavuz) 14 metin olarak verilmiştir. Özgün yayınlarında 4 farklı türde (makale, fıkra, söyleşi, deneme, anı, kılavuz ve gezi yazısı) 12 metin olarak verilmiştir. Çok katmanlı metinlerde makale, fıkra, söyleşi, deneme türü metin sayısı fazladır bu metin türü MEB yayınlarında 7 adet, Özgün yayınlarında 9 adet olarak verilmiştir. MEB yayınlarında çok katmanlı metinlerde kılavuz türünde 4 adet metin verilmiştir. İncelenen kitaplar arasında kılavuz türünün en çok kullanıldığı kitap, MEB 7. sınıf Türkçe ders kitabıdır.

Tablo 3'te yer alan tek katmanlı kanıt temelli metinlerde her iki kitapta da yine bilgilendirici metin olarak fıkra, deneme türü metin sayısı fazladır. Tek katmanlı kanıt temelli metinlerde de sadece bu türde örnekler verilmiştir.

- Uzaydaki Çöplerimizi Toplama Zamamı Geldi (Fıkra, MEB, 2020: 141)
 Pandomim (Fıkra, Özgün: 196)
 Telgraf (Deneme, Özgün: 263)

Çok katmanlı kanıt temelli metinlerde ise MEB yayınlarında biyografi türü fazla iken Özgün yayınlarında makale, fıkra, söyleşi, deneme türü fazladır. Bunların yanı sıra her iki kitapta da çok katmanlı kanıt temelli metin olarak haber metinlerine de yer verilmiştir. Bu metinlere ilişkin bilgiler şunlardır:

- Adını Göklere Yazdıran Çocuk (Biyografi, MEB, 2020: 136-138)
 Ampute Milli Takımı Dünya Şampiyonu Oldu (Haber, MEB, 2020: 207)
 Aşık Veysel Şatıroğlu (Biyografi, MEB, 2020: 232-234)
 Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru (Deneme, MEB, 2020: 240-241)
 Yaşayan İnsan Hazineleri (Belgesel, Biyografi, MEB, 2020: 254)
 İstiklal Marşı'nın Kabulü (Deneme, Özgün: 104-105)
 Dünya Kadar Plastik (Dinleme metni, Fıkra, Özgün: 153)
 Türkiye'de Geleneksel Sanatlar (Dinleme metni, Deneme, Özgün:189)
 Müziği Neden Severiz? (Fıkra, Özgün: 195)
 Işıklı Haberleşenler (Deneme, Özgün: 251-252)
 Kuş Dili UNESCO Listesinde (Haber metni, reklam, Özgün:254)
 Türk Havaçılığına Adanmış Bir Ömür: Vecihi Hürkuş (Biyografi, Özgün 261-262)

Yukarıda yer alan metinlerden de anlaşılacağı üzere çok katmanlı kanıt temelli metinler ve bunun yanında çok katmanlı metin örnekleri daha çok ana metinlerden oluşurken tek katmanlı kanıt temelli metinler ve tek katmanlı metinler daha çok etkinliklerde ve ünite değerlendirme sorularında bulunan kısa metinlerden oluşmaktadır. MEB 7. sınıf Türkçe ders kitabında çok katmanlı metin olarak biyografi türünde belgesel örneği verilmektedir.

3.4. Sekizinci sınıf Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici metinlerin tek katmanlı, çok katmanlı ve kanıt temelli metinlerle ilişkisine yönelik bulgular

8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki (MEB Yayınları) bilgilendirici metinlerle ilgili veriler, bu bölümde sunulmuştur. Tablo 3'te 8. sınıf ders kitabına yönelik veri analizi yer almaktadır.

Tablo 4. Yedinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinler

	Tek katmanlı metin	Tek katmanlı kanıt temelli metin	Çok katmanlı metin	Çok katmanlı kanıt temelli metin
Anı	-		2	-
Biyografiler Otobiyografiler	1		-	-
Blog	-		-	-
Dilekçe	1			
Efemera ve Broşür	-		2	1
E-posta	1		-	-
Günlük	1		-	-
Haber Metni, Reklam	-	1	1	1
Kılavuzlar	-		1	-
Gezi Yazısı			2	
Makale, Fıkra, Söyleşi, Deneme	4	2	7	1
Mektup	1		-	-
Özlü Sözler	-		-	-
Sosyal Medya Mesajları	-		-	-

Tablo 4'te görüldüğü üzere 14 kategoride sınıflanan metin türleri ile ilgili sadece 8. sınıf düzeyinde 11 farklı metin türü ders kitabında verilmiştir. Metinlerin sıklık açısından dağılımı sırasıyla çok katmanlı metin ($f=15$), tek katmanlı metin ($f=9$), çok katmanlı kanıt temelli metin ($f=3$), tek katmanlı kanıt temelli metin ($f=3$) adet şeklindedir. Tek katmanlı metin kategorisinde yer alan metinlere dair bilgiler şu şekildedir:

Mustafa Kemal'in Pierre Loti'ye Mektubu (Mektup; MEB, 2020: 65)

Cumhuriyet Ağacı (Deneme, MEB, 2020: 76)

8-A Sınıfı Veli Grubuna (E-posta; MEB, 2020:85)

Ali Canip Yöntem'in Günlükleri (Günlük; MEB, 2020: 127)

Mutsuz, Yalnız, Yapayalnız (Söyleşi, MEB, 2020:146)

- Zaman Bankası (Söyleşi, MEB, 2020: 171)
 Efemera (Deneme, MEB, 2020,180)
 Nasreddin Hoca'nın Hayat Hikayesi (Biyografi; MEB, 2020: 183)
 Ordu Büyükşehir Belediyesine (Dilekçe, MEB, 2020: 223)

Yukarıda görüldüğü üzere tek katmanlı metinler makale, fıkra, söyleşi, deneme, dilekçe, biyografi, mektup, e-posta, günlük türlerinde olmak üzere 6 farklı metin türü üzerinden verilmiştir. En çok kullanılan tür; makale, fıkra, söyleşi, deneme türüdür. Tek katmanlı metin örnekleri etkinliklerde ve ünite sonu değerlendirmelerinde bulunan kısa metinlerden oluşmaktadır. Çok katmanlı metin kategorisinde yer alan metinler ise şunlardır:

- İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine (Deneme, MEB, 2020, 12-13)
 Atatürk ve Müzik (Deneme; MEB, 2020: 52-55)
 Atatürk'ü Gördüm (Anı, MEB, 2020: 68)
 Parktaki Bilim (Fıkra, MEB, 2020: 96-98)
 Eski Çağlardan Beri Dişlerimize Çok İyi Baktık (Deneme, MEB, 2020: 110-111)
 Yenilenebilir Enerji Bir Numara (Haber metni, MEB, 2020: 112)
 Dilimiz Kuşatma Altında (Söyleşi, MEB, 2020: 130-131)
 Karanlığın Rengi Beyaz, (Anı, MEB, 2020: 138)
 Eşref Saat (Söyleşi, MEB, 2020: 150-151)
 Peri Bacaları, (Gezi Yazısı; MEB, 2020:162-163)
 Pul Koleksiyonu (Efemera ve Broşür, MEB, 2020,190)
 Bir Fincan Kahve (Söyleşi, MEB, 2020: 192-193)
 Paten Kullanma Kılavuzu (Kılavuz; MEB, 2020: 231)
 Canberra, (Gezi Yazısı, MEB, 2020: 246-247)
 Etik İlkeler Haftası (Efemera ve Broşür; MEB, 2020: 260)

Çok katmanlı metinler, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, anı, haber metni ve reklam, kılavuz, gezi yazısı, efemera ve broşür olmak üzere 6 farklı türde örneklendirilmiştir. Çok katmanlı metinler, tek katmanlı metinlerde olduğu gibi en çok makale, fıkra, söyleşi, deneme türünde verilmiştir. Çok katmanlı metinler daha çok ana metinlerden verilmiştir. Tablo 4'te yer alan tek katmanlı kanıt temelli metinler şunlardır:

- NASA isminizi Mars'a Gönderiyor (Haber Metni, MEB, 2020:107)
 Nesli Tükenen Hayvanlar (Fıkra, MEB, 2020:240)
 Çağdaşlaşmada Kadın Hakları (Deneme; MEB, 2020: 284)

Görüldüğü üzere tek katmanlı kanıt temelli metinler iki tür üzerinde toplam 3 adet olarak verilmiştir. Diğer sınıf seviyelerinde olduğu gibi 8. sınıf seviyesinde de çok katmanlı kanıt temelli metinlerde makale, fıkra, söyleşi, deneme ve haber metinleri türleri kullanılmıştır. 8. sınıf Türkçe ders kitabında farklı olarak Çanakkale konulu afiş de kanıt temelli metin örneği sayılabilir. Çünkü Çanakkale anıtıyla ilgili ispatlanabilir bilgiler içermektedir. Bu metinler şunlardır:

- Çanakkale, (Efemera ve Broşür; MEB, 2020: 66)
 Gündelik Hayatımızda E-Hastalıklar, (Deneme, MEB, 2020: 80- 81)

Engelleri Aşanlar (Haber metni, reklam; MEB, 2020: 141)

Hava Kirliliği (Belgesel, MEB, 2020: 242)

Zeytinyağı Üretimi (Belgesel, MEB, 2020: 276)

Yukarıdaki metinlerden hareketle bilgilendirici metinler arasında çok katmanlı kanıt temelli metinler (tek katmanlı ve çok katmanlı) %25 oranında yer almaktadır. 8. sınıf Türkçe ders kitabında 5 farklı çok katmanlı kanıt temelli metin örneği belirlenmiştir. Çok katmanlı kanıt temelli çok katmanlı metinlerden ikisi belgesel metnidir. Videolar ve seslerle de desteklenen bu belgeseller öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırabilir ve öğrenmenin kalıcılığını arttırabilir. 8. sınıf Türkçe ders kitabında sosyal medya mesajları, blog, özlü sözler metin türüne yer verilmemiştir. İncelenen diğer kitaplarda da genellikle bu türlerin metin örnekleri bulunmamaktadır.

4. Tartışma ve sonuç

Bu çalışmanın amacı, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici metinlerin tek katmanlı, çok katmanlı ve kanıt temelli metin türleri açısından incelenmesidir. Alanyazında ders kitaplarına (Sarıkaya ve Şakiroğlu, 2021) ve metinlere (Durhat ve Ökten, 2021; Karacaoğlu ve Karakuş, 2022) yönelik birçok çalışma bulunmaktadır. Çok katmanlı okuryazarlık ile ilgili çalışmalar (Bal, 2018; Bulut, Ulu ve Kan, 2015; Ulu ve Tuncay, 2017) da bulunmaktadır; fakat doğrudan Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinleri; tek katmanlı, çok katmanlı ve kanıt temelli metinler açısından inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu yönüyle araştırma, alanyazındaki diğer çalışmalardan farklılık göstermektedir.

Araştırmanın beşinci sınıf ders kitaplarından elde edilen bulgularından hareketle metinlerin çoğunun çok katmanlı metinlerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu metinleri sırasıyla tek katmanlı metinler, çok katmanlı kanıt temelli ve tek katmanlı kanıt temelli metinler takip etmektedir. Araştırmanın amacıyla ilgili olarak kanıt temelli çok katmanlı metin sayısının metin türleri içerisinde az sayıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Payza (2015) ise 5. sınıf ders kitaplarında kroki ve harita kullanımını az bulup görsel sunu ve görsel okumanın yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bu yönüyle araştırmanın bulguları ile örtüşmemektedir. İşcan ve Cımbız (2018) yaptığı çalışmada 5. sınıf ders kitaplarında kullanılan bilgilendirici metinlerin görsellerle desteklendiğini ve görsellerin metinlerle uyumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu yönüyle araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

6. sınıf bulgularından hareketle bilgilendirici metinler içerisinde en fazla kullanılan metinlerin çok katmanlı metinler olduğu belirlenmiştir. Çok katmanlı metinleri sırasıyla tek katmanlı metinler, çok katmanlı kanıt temelli metinler ve tek katmanlı kanıt temelli metinler takip etmektedir. 6. sınıf Ekoyay yayınlarında tek katmanlı kanıt temelli metinlerin hiç kullanılmadığı tespit edilmiştir. İşeri (2007) yaptığı çalışmada 6. sınıf ders kitaplarında grafik tasarımın yetkin bir şekilde yapılmasını ve görsellerin etkili bir şekilde kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Bu yönüyle İşeri'nin (2007) çalışması araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

7. sınıf MEB ders kitabında bilgilendirici metinlerde diğer yayınlarda olduğu gibi çok katmanlı metinler en çok kullanılan metinlerdir. Tek katmanlı kanıt temelli metinler ise az sayıda kullanılmıştır. 7. sınıf Özgün yayınlarında da benzer durum belirlenmiştir. Yine çok katmanlı metinler en çok kullanılan metin türüdür fakat tek katmanlı kanıt temelli metin sayısı diğer kitaplarda olduğu gibi az sayıda kullanılmıştır. Türkben (2019) yaptığı çalışmada 7. sınıf ders kitabında görsel kullanımının fazla

olduğundan bahsetmiştir; bu da çok katmanlı metinlerin kullanımının fazla olduğunu doğrular niteliktedir.

Son olarak 8. sınıf Türkçe ders kitabı bulgularına ilişkin kullanılan bilgilendirici metinler arasında en çok, çok katmanlı metinlerin yer aldığı ve incelenen diğer kitaplarda olduğu gibi tek katmanlı kanıt temelli çok katmanlı metinlerin az sayıda kullanıldığı tespit edilmiştir. Çarkıt (2019) da yaptığı çalışmada 8. sınıf Türkçe ders kitabının görsel içerik bakımından zengin olmadığından bahsetmiştir. Bu yönüyle çalışmanın bulgularıyla örtüşmemektedir.

Çok katmanlı metinler tüm kitaplarda en çok kullanılan metin türü olsa da kanıt temelli metinlerin kullanımı az olduğu için kanıt temelli metin sayısı her seviyede ve her kitapta yetersizdir. Öğrencilere daha fazla kanıt temelli metin örneği verilerek bilimsel metinlerle de ders işletilmelidir. Daha çok etkinlikler ve ünite değerlendirmelerinde bulunan bilgilendirici metin örneklerine de ana metinlerde daha çok yer verilmelidir.

Kitaplarda kullanılan metinlerin geneli işlevsel okuryazarlığa dönüktür. Çok katmanlı metinler ve kanıt temelli metinlerle çok işlevli bir öğretim amaçlanmalıdır. Çok işlevli okuryazarlık edilen bilgilerin hayatın tüm alanlarında verimli bir şekilde kullanılmasını amaçlamaktadır (Ateş ve Aşçı, 2021). Dolayısıyla bilgilendirici metinler, hikâye edici metinler ve şiirden daha çok gerçek hayatla bağlantılıdır ve bu türde öğrenilen bilgiler gerçeğe daha kolay uyarlanabilir ve hayatın tüm alanında daha çok kullanılabilir. Bu sebeple ders kitaplarında sınıf seviyelerine göre bilgilendirici metin sayısı artırılarak kanıt temelli çok katmanlı metin daha çok kullanılmalıdır.

Kaynakça

- Aslan, S. (2018). Ortaokul Öğretmenlerinin Program Okuryazarlık Düzeyleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- AŞICI, M. (2009). Kişisel ve Sosyal Bir Değer Olarak Okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7 (17), 9-26. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29183/312492>
- Ateş, M., & Aşçı, A. U. (2021). Okuryazarlık kavramı ve eğitimle ilişkili okuryazarlık türleri. VII. TURKCESS Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi, 1-3 Eylül 2021.
- Bal, M. (2018). Çok katmanlı okuryazarlık bağlamında oyunlaştırmanın Türkçe öğretim sürecine katkısı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(1), 183-201.
- Baran, Ş. ve Diren, E. (2020). 5. sınıf Türkçe ders kitabı. Ankara: Anıttepe.
- Bourelle, T., Bourelle, A., Spong, S., & Hendrickson, B. (2017). Assessing Multimodal Literacy in the Online Technical Communication Classroom. *Journal Of Business And Technical Communication*, 31(2), 222-255. doi:10.1177/1050651916682288
- Bulut, B., Ulu, H., & Kan, A. (2015). Multimodal Literacy Scale: A Study of Validity and Reliability. *Eurasian Journal of Educational Research*, 61, 45-60.
- Çarkıt, C. (2019). 2018 Türkçe Öğretim Programı Çerçevesinde Hazırlanan 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(71), 1368-1376.
- Çiftarslan, N. (2019). 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde Kanıt Temelli Öğrenme Yaklaşımı ile Tarih öğretimi: Fenomenolojik Bir Çalışma (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demirel, T. (2019). 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı. Ankara: Ekoyay.
- Durhat, G., & Ökten, C. E. (2021). 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki okuma metin ve etkinliklerinin geçici koruma altındaki öğrencilere uyarlanması. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (22), 152-183.

- Efendioğlu, A., & Yanpar Yelken, T. (2009). Eğitimde yeni yaklaşımlar: Kanıt temelli öğretim. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 109-123.
- Erkal, H. ve Erkal, M., (2019). 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı. Ankara: Özgün.
- Ertürk, N., Keleş, S. ve Külünk, D. (2020). 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı. Ankara: MEB.
- Eselioğlu, H., Set, S. ve Yücel, A. (2020). 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı. Ankara: MEB.
- İşcan, A., & Cımbız, A. T. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyum düzeyinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 250-272.
- İşeri, K. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitabının ilköğretim türkçe programının amaçlarına uygunluğunun değerlendirilmesi. *Dil Dergisi*, (136), 58-74.
- Kıbar, H. (2019). Ortaöğretim Tarih Ders Kitapları Kanıt Temelli Öğrenme Yaklaşımının Neresindedir?: Bir Saptama Çalışması (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karacaoğlu, M. Ö., & Karakuş, N. (2022). Okuduğunu anlama becerisinin geliştirilmesinde metin kullanımı: Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerine bir inceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö11), 50-78.
- Kır, T., Kırman, E. ve Yağız, S. (2020). 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı. Ankara: MEB.
- Lee, C. J. (2016). Teaching Multiple Literacies and Critical Literacy to Pre-Service Teachers through Children's-Literature-Based Engagements. *Journal of Language and Literacy Education*, 12(1), 39-52.
- Lim, F. V. (2018). Developing a systemic functional approach to teach multimodal literacy. *Functional Linguistics*, 5(1), 5-13.
- MEB (2019). Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara: Meb Yayınları.
- Mills, K.A., & Unsworth, L. (2017). Multimodal literacy. In Online Oxford Research Encyclopedia of Education, Retrieved from <http://oxfordindex.oup.com/view/10.1093/acrefore/9780190264093.013.232>
- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (trans. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir). Ankara: Pegem Akademi.
- Roberts, P. and Priest, H. (2006). Reliability and Validity in Research. *Nursing Standard*, 20, 41-45.
- Sağlam, H. İ. & Bilgiç, S. (2018). İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kanıt Temelli Öğrenmenin Etkililiğinin İncelenmesi . *Sakarya University Journal of Education*, 8 (2), 60-71.
- Sarıkaya, B., & Şakiroğlu, Y. (2021). KKTC Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Sınıflandırması'na göre incelenmesi: 6. sınıf Türkçe ders kitabı örneği. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 273-296.
- Payza, T. (2015). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metin resimlerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 650-672.
- Ulu, H., & Tuncay, A. A. (2017). Öğretmen Adaylarının Çok Katmanlı Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 12(25), 763-778.
- Uzun, Y. & Çelik, G. (2020). Akademisyenlerin Okuryazarlık Algısındaki Değişimler. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(22), 1-1.
- Wach, E. (2013). Learning about qualitative document analysis. 25.09.2022 tarihinde <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4> adresinden erişildi.

Yetiş, A., & Kabapınar, Y. (2019). Öğretmen ve öğrencilerin “kanıt temelli tarih öğretimi” ne ilişkin görüşleri: Bir durum saptaması. *Turkish History Education Journal*, 8(1), 231-262.